

забезпечує інтеграцію знань із різних галузей, допомагаючи сформувати збалансований підхід до розвитку технологій.

Отже, філософія у системі соціогуманітарного та технічного знання є невід'ємним інструментом для гармонізації науково-технічного прогресу з потребами суспільства. Вона сприяє створенню етичних стандартів, які забезпечують відповідальний розвиток технологій, зберігаючи людські цінності. Завдяки філософії стає можливим досягнення балансу між інноваціями та гуманістичними ідеалами.

Література

1. Ганс Йонас. Принцип відповідальності: Відкриття етики для технологічної цивілізації. М.: Культурна ініціатива, 2004.
2. Юрген Габермас. Моральна свідомість і комунікативна дія. К.: Центр навчальної літератури, 2007.
3. Чарльз Тейлор. Етика автентичності. К.: Дух і літера, 2006.

Проблема зловживання авторитетом у науковій сфері

*Світлана ЧМИХУН, доцент, кандидат філософських наук,
Дар'я КЕЙГЛ, здобувач освіти,
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

В усі часи зловживання авторитетом було одним, і, можливо, найуспішнішим, із видів маніпулювання думкою суспільства або окремих індивідів. В різні періоди людства авторитет мав різні форми і виражався у різних аспектах.

Так, наприклад, можна виділити такі типи авторитету як релігійний, який виражається в тому, що релігійні лідери мають вплив на вірян; науковий, що виникає внаслідок здобутків і визнання в деякій галузі науки; соціальний, який залежить від соціального статусу і впливу особи; економічний, що являє собою наслідок фінансового успіху; культурний, заснований на внеску в культуру або мистецтво; етичний, що є результатом репутації особи як такої, яка має високі етичні принципи, тощо.

Зловживання авторитетом науковця відбувається, коли особа, яка визнається експертом у деякій галузі науки, використовує своє становище задля досягнення своїх особистих корисливих цілей або впливу на суспільну думку.

Етичний кодекс ученого України поділяє загальне поняття «вчений» на декілька понять за роллю вченого в науці і суспільстві: дослідник, автор, керівник, викладач, експерт і громадянин. Кожна роль має свої особливості, а також свій простір для зловживання авторитетом науковця.

Вчений-дослідник може зловживати своїм авторитетом, неправильно інтерпретуючи результати досліджень або представляючи їх у вигідному для себе світлі. Такі дії з маніпуляції експериментальними результатами можуть спотворити наукові факти і призвести до небажаних наслідків у суспільстві.

Зловживання авторитетом вченого-автора може відбуватись в декілька способів. Користуючись авторитетом вченого, автор може привласнити собі здобутки інших, менш відомих дослідників, або групи науковців, в

співавторстві з якими проводилась науково-дослідницька робота. Також при публікації в пресі, виступі на радіо і телебаченні можливе використання свого авторитету, а саме наукових регалій, як доказів істинності результатів досліджень вченого.

Учений як керівник може використовувати свої професійні контакти для просування своїх інтересів, нехтуючи чесною конкуренцією, наприклад, задля отримання грантів. Також авторитет керівника може сприяти недоброчесному використанню ресурсів лабораторій або проєктів для власних потреб або навіть розтраті бюджету на особисті потреби. В той же час керівники можуть зловживати своїм службовим становищем для примушення підлеглих до протиправних дій, як то фальсифікація результатів досліджень, ігнорування етики або плагіат.

Перед вченим-викладачем стоїть найважча та найвідповідальніша задача – зростити нове покоління науковців, спраглих до знань та нових відкриттів, формуючи сфери їхнього розвитку, етичні цінності та власне особистість. Тому саме викладач може завдати найбільшої шкоди світові і науковому товариству через зловживання своїм авторитетом науковця. Найбільшою проблемою в цьому випадку є нав'язування викладачем власних думок та переконань, що може стосуватися як сфери, в якій викладач є компетентним, так і інших аспектів життя, як-то політичні, економічні або соціальні аспекти. В першому випадку, коли викладач стверджує, що тільки його думка правильна, студент не матиме можливості розглянути інші, альтернативні точки зору і сприйматиме тему однобічно, що обмежить його розуміння предмета. В другому випадку, коли викладач нав'язує студентам свої переконання, вони втрачають здатність мислити критично, а отже і сприймати інформацію без сумнівів відносно її правдивості.

Вчений-експерт також має відповідальну суспільну роль – він формує громадську думку, що може впливати на політичні та соціальні процеси в суспільстві. Зловживання авторитетом вченого в даному випадку може припускати як пропагування окремої точки зору задля особистих інтересів, так і дискредитацію конкурентів, які мають альтернативні погляди. Такі дії можуть не тільки сформувати хибні погляди в суспільстві, а й в далекій перспективі підірвати довіру до наукового світу в цілому.

Вчений як громадянин може використовувати авторитет науки чи свій власний в рекламних або пропагандистських цілях чи з метою поширення псевдонаукових теорій, хибних концепцій або уявлень на користь певної політичної програми чи компанії.

Зловживання авторитетом може розвиватися в суспільстві за умови недостатньої уваги до критичного мислення, що призводить до того, що громадяни приймають інформацію від науковців не аналізуючи її.

Обізнаність в суспільстві та зростання наступних поколінь науковців, які будуть слідувати нормам доброчесності та кодексам етичної поведінки вчених можуть запобігти поширенню зловживань авторитетом і підвищити відповідальність кожного науковця перед суспільством.

Відкритість доступу до наукових знань дасть змогу суспільству мислити більш аналітично і знизити вплив маніпуляцій, пов'язаних зі зловживанням авторитетом у науковій сфері.

Секція II. Людина і соціум в ціннісних пріоритетах сучасного світу

Людина у ціннісному світі неолібералізму

*Лідія ГАЗНЮК, доктор філос. н., професор
Харківська державна академія фізичної культури*

Сучасні неоліберальні суспільства демонструють перехід до більшої публічності насильства. Якщо характерною рисою попереднього століття було масове насильство, яке відбувалося у форматі поміркованої дегуманізації, і це проявлялося у тому, що, наприклад, інформація щодо того, що відбувалося у нацистських таборах смерті, не розповсюджувалася масово через кінодокументалістику та інші засоби медіа, то на початку XXI століття ініціатори тортур і вбивств навмисне використовують можливості сучасних медіаінструментів для масового тиражування інформації про свої дії.

Сьогодні потрібно говорити не тільки про те, що у світі все більше і більше насильства, а й про те, що світом поширюється все більше жорстоких матеріалів, які ЗМІ щохвилини висвітлюють, в реальності це можливість того, що кожна людина може будь-коли зіткнутися з тією чи іншою формою насильства, яке сьогодні формує логіку влади у неоліберальних суспільствах. Відсутність безпеки як нова норма ефективного нівелювання старих понять про своє/чуже, друзів/ворогів, мир/війну призвела до повсюдної мілітаризації багатьох повсякденних моделей поведінки у багатьох людських спільнотах. Сучасна людина не тільки стала вимушеним свідком багатьох трагічних подій, які знаходяться поза її контролем (джерело спільних тривог), а й доступні інтелектуальні технології тепер перевизначають людські стосунки, кидаючи виклик домінуванню традиційних засобів масової інформації, які дають більше позитивної інформації, ніж негативної.

Людство перетворилось у «одноразове» населення, яке часто утримується під вартою, час від часу виходячи із місць свого ув'язнення, щоб пред'явити насильство прихованого порядку неоліберальної політики.

У сучасному соціальному світі зіткнення з насильством, реальним чи уявним, стає дедалі повсюднішим і його присутність відчувається постійно [1]. Практики слухняності державі, замасковані під риторику визвольності, як продукт колективної уяви, оформленої у вигляді спогадів у літературній та мистецькій формі, можуть підтримувати просування ідей національної винятковості. У рамках масштабного проекту пам'яті відбувається масштабна музеїфікація на рівні як локальних, так і глобальних виставок та музеїв – цієї пам'яті про страждання. Такі установки базуються на досвіді «феодальності» як любов до рідної мови, любові до індивідуального «маленького куточку землі». Така любов втілена у звичному, комфортному для суб'єкта афективному